

Lagrådsremiss

Miljöbalkens försäkringar

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 7 maj 2009

Andreas Carlgren

Egon Abresparr
(Miljödepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås den lagändring som behövs för att avskaffa miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen. Lagändringen föreslås träda i kraft vid utgången av år 2009.

Innehållsförteckning

1 Beslut.....3

2 Förslag till lag om ändring i miljöbalken.....4

3 Ärendet och dess beredning.....5

4 Bakgrund och gällande rätt5

4.1 Försäkringarnas införande.....5

4.2 Utformningen av miljöskadeförsäkringen.....6

4.3 Utformningen av saneringsförsäkringen8

4.4 Utnyttjandet av miljöskadeförsäkringen och
saneringsförsäkringen9

4.5 Kostnaden för miljöskadeförsäkringen och
saneringsförsäkringen9

5 Avskaffande av miljöskadeförsäkringen och
saneringsförsäkringen 10

6 Ikraftträdande..... 15

7 Konsekvenser..... 15

Bilaga 1 Miljöansvarsutredningens lagförslag..... 17

Bilaga 2 Remissinstanserna – Miljöansvarsutredningens
betänkande 20

Bilaga 3 Promemorians lagförslag21

Bilaga 4 Remissinstanserna – promemorian22

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i miljöbalken.

2 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 33 kap. miljöbalken ska upphöra att gälla vid utgången av 2009.

3 Ärendet och dess beredning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 18 november 2004 tillkallade chefen för Miljödepartementet en särskild utredare med uppdrag att bl.a. föreslå hur det s.k. miljöansvarsdirektivet ska genomföras i svensk rätt. Utredaren skulle också göra en översyn av reglerna om miljöskade- och saneringsförsäkring i 33 kap. miljöbalken (dir. 2004:159). Utredaren valde namnet Miljöansvarsutredningen.

Med miljöansvarsdirektivet avses Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador (EUT L 143, 30.4.2004, s. 56, Celex 32004L0035), ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/21/EG (EUT L 102, 11.4.2006, s. 15, Celex 32006L0021).

Miljöansvarsutredningen lämnade sitt slutbetänkande i april 2007 (SOU 2007:21). Utredningens lagförslag i de delar som avser miljöbalkens försäkringar återges i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Miljödepartementet (dnr M2007/1735/R).

Inom Regeringskansliet (Miljödepartementet) har det upprättats en promemoria med det lagförslag som behövs för att avskaffa saneringsförsäkringen och miljöskadeförsäkringen. Promemorians lagförslag återges i *bilaga 3*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Miljödepartementet (dnr M2007/1735/R).

4 Bakgrund och gällande rätt

4.1 Försäkringarnas införande

Flera statliga utredningar har sedan 1980-talet behandlat frågan om ersättning och återställning vid miljöskador. Frågan om inrättande av en fond utreddes närmare av Miljöskadefondutredningen som föreslog en sådan fond (Miljöskadefond, SOU 1987:15). Från fonden skulle ersättning kunna lämnas för miljöskador när skadestånd enligt miljöskadelagen (1986:225) inte kunde betalas till den skadelidande. Fondens medel skulle också bekosta sådana återställnings- eller saneringsåtgärder som var angelägna från miljöskyddssynpunkt. Under beredningen av Miljöskadefondutredningens betänkande föreslog Sveriges industriförbund en försäkringslösning. Med hänvisning till att försäkringslösningen gav skadelidande i princip samma skydd som den av utredningen föreslagna miljöskadefonden och då försäkringslösningen gav fördelar framför fondlösningen – främst när det gällde finansiering, skadereglering och administration – ansåg departementschefen att försäkringslösningen borde väljas (prop. 1987/88:85 s. 201). Till skillnad från utredningens förslag omfattade inte miljöskadeförsäkringen kostnader för återställnings- och saneringsåtgärder.

Nästa gång frågan om finansiering av saneringsåtgärder och andra skador aktualiserades var i Miljöskadeförsäkringsutredningens två betänkanden Miljöskadeförsäkring och handräckningskostnader (SOU 1992:135) och Miljöskadeförsäkringen i framtiden (SOU 1993:78).

I början av 1990-talet ökade statens utgifter för saneringsåtgärder som vidtagits efter att verksamhetsutövaren försatts i konkurs eller inte kunnat betala och tillgångarna i konkursboet inte räckt till. Den bakomliggande orsaken till ökningen av statens utgifter förklarades med ökningen av antalet konkurser under lågkonjunkturen i början av 1990-talet i kombination med ökad miljömedvetenhet. I regleringsbrevet för budgetåret 1991/1992 angav regeringen att anslaget för förorenade områden även skulle räckta till att täcka myndigheters kostnader för sanering i konkurssituationer. Naturvårdsverket menade dock att anslaget inte var tillräckligt för att täcka dessa kostnader och att anslaget därför skulle komma att urholkas. Naturvårdsverket poängterade att ansökningarna om kostnadstäckning vid företagsnedläggelser hade ökat från att omfatta totalt cirka 2 miljoner kronor för 1989 till 14 miljoner kronor för 1991.

Miljöskadeförsäkringsutredningen konstaterade att det fanns ett behov av regler om finansiering på annat sätt än över statsbudgeten för sådana saneringskostnader (SOU 1992:135). Utredningen förordade en utvidgning av miljöskadeförsäkringssystemet genom en särskild saneringsförsäkring. Enligt utredningen borde man räkna med ett årligt behov av utbetalningar om cirka 10 miljoner kronor (SOU 1993:78 s. 154). Regeringen gick inte vidare med förslaget.

Frågan om en saneringsförsäkring togs på nytt upp av Miljöbalksutredningen. Utredningen förordade den saneringsförsäkring som Miljöskadeförsäkringsutredningen hade föreslagit men med vissa modifikationer. I den efterföljande propositionen anförde regeringen visserligen att de förhållandevis ringa medelsutbetalningarna från staten för saneringsåtgärder var ett argument mot att ändra det gällande systemet, som innebar att staten betalade. Regeringen kom dock fram till att en kollektiv försäkringslösning som träder in först i andra hand ändå skulle vara bättre. Detta på grund av att enstaka, mycket kostsamma saneringsfall kunde uppkomma och att den som förorenar så långt som möjligt borde betala, samtidigt som det var svårt att komma åt den enskilde förorenaren. Övervägande skäl ansågs således tala för att införa den föreslagna försäkringen (prop. 1997/98:45, Del 1, s. 572).

Den nya miljöbalken kom därför att innehålla ett särskilt kapitel för miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen (33 kap.) I förordningen (1998:1473) om miljöskadeförsäkring och saneringsförsäkring infördes bestämmelser om bl.a. försäkringsgivare och nivån på bidragsskyldigheten. Villkoren för försäkringen godkändes av regeringen.

4.2 Utformningen av miljöskadeförsäkringen

En detaljerad redogörelse för saneringsförsäkringens utformning finns i Miljöansvarsutredningens slutbetänkande (SOU 2007:21 s. 143 ff.).

Enligt 33 kap. 2 § miljöbalken betalas från miljöskadeförsäkringen, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning till skadelidande för sådan person- eller sakskada som avses i 32 kap. miljöbalken.

Omfattningen av försäkringen är således begränsad till sådana person- och sakskador som berättigar till skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken. Som förutsättning gäller bl.a. att den skadegörande verksamheten ska härröra från en fastighet som orsakat skadan i sin omgivning. En skada som inte har orsakats med uppsåt eller genom vårdslöshet ersätts bara i den utsträckning som den störning som har orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten eller till dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden. Som en allmän förutsättning gäller även att endast kostnader som är hänförliga till en miljöfarlig verksamhet omfattas av miljöskadeförsäkringen.

I 32 kap. 3 § finns en uppräkningslista av störningar som regleras i kapitlet. Det rör sig om föroreningar av olika slag, ändringar av grundvattennivån, buller, skakningar eller annan liknande störning. Också andra miljöskador, skador genom sprängningsarbete eller av annan verksamhet som medför särskild fara för explosion omfattas, liksom skador som orsakas av grävning eller liknande arbete, om den som utfört eller låtit utföra arbetet har försummat att vidta tillräckliga skyddsåtgärder.

Ett annat krav enligt 33 kap. 2 § miljöbalken för att miljöskadeförsäkringen ska bli tillämplig är att den skadelidande har rätt till skadestånd men inte kan få skadeståndet betalt eller rätten att kräva skadestånd är förlorad eller det inte kan utredas vem som är ansvarig för skadan. Det är alltså fråga om ett andrahandsansvar för skadorna. Om det finns en känd skadeståndsskyldig, är det mot denne man får vända sig med sitt anspråk, och om det finns en annan försäkring som täcker skadan (t.ex. en hemförsäkring), får man försöka få ersättning ur den försäkringen.

Miljöskadeförsäkringens försäkringsvillkor ska godkännas av regeringen. Enligt de senast godkända villkoren har näringsidkare en begränsad rätt till ersättning för sakskada, då ersättning endast utgår om det är fråga om en mindre, enskild företagare för vilken skadan får särskilt svåra ekonomiska följder. Rätten till ersättning omfattar även nödvändiga och skäligen kostnader för rättegång och annan utredning rörande skadeståndsprövet, dock under förutsättning att skadeståndsanspråket har anmälts till försäkringsgivaren och denne hänvisat den skadelidande till att föra skadeståndstalan mot den skadeståndsansvarige. Ersättningsbeloppet är begränsat såväl för person- som sakskador. Ersättning för personskador betalas med högst fem miljoner kronor för varje skadad person, eller högst 100 miljoner kronor för skador som beror av samma skadliga inverkan. Takbeloppet för en sakskada är 50 miljoner kronor. För skador som anmäls till försäkringsbolaget under ett och samma försäkringsår är ersättningen begränsad till 200 miljoner kronor sammanlagt för person- och sakskador. Vidare gäller tre års preskriptionsfrist från det att skadan inträffade, vilket anses vara när den skadelidande blev medveten om att skada uppkommit eller att omedelbar risk för skada förelåg. En sakskada som orsakas av miljöpåverkan eller annan störning som huvudsakligen är att hänföra till tiden före den 1 juli 1986 ersätts inte.

Enligt försäkringsvillkoren ska en särskild nämnd, Miljöskadeförsäkringens skadenämnd – på begäran av den skadelidande, försäkringsbolaget eller dem som betalar bidrag till försäkringen – pröva principiella och tvistiga skadeersättningsfall.

4.3 Utformningen av saneringsförsäkringen

En detaljerad redogörelse för saneringsförsäkringens utformning finns i Miljöansvarsutredningens slutbetänkande (SOU 2007:21 s. 149 ff.).

I förarbetena till miljöbalken betonades vikten av att saneringsförsäkringen skulle vara subsidiär och således träda in först när den ansvarige inte kunde betala (prop. 1997/98:45, Del 1, s. 570 ff.). På detta sätt skulle principen om att det i första hand är förorenaren som ska betala tillgodoses. Till skillnad från miljöskadeförsäkringen ger saneringsförsäkringen inte någon ersättning i fall där den ansvarige är okänd.

Som en allmän förutsättning gäller att endast kostnader som är hänförliga till en miljöfarlig verksamhet omfattas av saneringsförsäkringen. De ärenden som kan komma i fråga för saneringsförsäkringen är normalt sådana där den ansvarige har försatts i konkurs och där tillgångarna i konkursboet inte har räckt till att bekosta efterbehandlingen. Detta kommer till uttryck i 33 kap. 3 § miljöbalken där det sägs att saneringsförsäkringen är begränsad till att täcka sådana saneringskostnader som har uppkommit i samband med att tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. 17 § begett verkställighet genom kronofogdemyndighetens försorg av ett föreläggande eller ett förbud enligt 26 kap. 9–13 §§, eller efter att kronofogdemyndigheten – efter ansökan av tillsynsmyndigheten – beslutat om särskild handräckning för att åstadkomma rättelse. Saneringsförsäkringen omfattar även kostnader som har uppkommit i samband med att tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. 18 § beslutat om rättelse på den ansvariges bekostnad. Ersättning från saneringsförsäkringen betalas inte för kostnader som har uppkommit med anledning av räddningsinsatser enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Med handräckningskostnader avses i denna lagrådsremiss kostnader som kan utgöra grund för ersättning från saneringsförsäkringen.

Försäkringsvillkoren ska godkännas av regeringen. Enligt de senast godkända villkoren definieras sanering som efterbehandlingsåtgärder av brådsakande art som måste genomföras för att förebygga, hindra eller motverka skador på människor, egendom eller miljö. Till sanering räknas också undersökning som är nödvändig för att bedöma saneringens omfattning.

Enligt villkoren utgår ersättning endast för skäligen saneringsåtgärder och enbart om kostnaderna överstiger 1,5 prisbasbelopp då saneringsfallet anmäldes. Tillsynsmyndigheten ska utan dröjsmål anmäla till försäkringsgivaren om ersättning för saneringskostnader kan förväntas uppstå. Ersättningen kan helt eller delvis sättas ned om tillsynsmyndigheten vetat om eller bort veta att en verksamhetsutövare inte fullgör sina plikter enligt miljöbalken. Försäkringen omfattar inte kostnader för sanering vars orsak huvudsakligen kan hänföras till tiden före den 1 juli 1989. Ersättning för varje saneringsfall betalas med högst 50 miljoner kronor. Kostnaden för samtliga saneringsfall som är hänförliga till ett och samma försäkringsår ersätts med högst 100 miljoner kronor. Vid skada som omfattas av såväl miljöskade- som saneringsförsäkringen betalas sammanlagt högst 100 miljoner kronor per skadetillfälle och högst 200 miljoner kronor per år.

4.4 Utnyttjandet av miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen

Miljöansvarsutredningens utvärdering av miljöskadeförsäkringen visar att den har tillämpats i mycket liten utsträckning. Mellan åren 1989 och 2006 har ersättning utgått i endast tre fall med sammanlagt 363 000 kronor. Fler anspråk om ersättning har dock riktats mot försäkringsgivaren (cirka 70 anspråk fram till 2006) men ersättning har i dessa fall nekats.

Inte heller saneringsförsäkringen har fått någon bred tillämpning. Mellan åren 1999 och 2006 har försäkringsersättning betalats ut i 12 fall med sammanlagt drygt 6 miljoner kronor. Fler anspråk om ersättning har dock riktats mot försäkringsgivaren (cirka 60 anspråk). Av dessa ärenden hade 13 fall inte avgjorts när utredningen lämnade sitt betänkande och i resterande ärenden hade ersättning nekats.

4.5 Kostnaden för miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen

Den som bedriver en miljöfarlig verksamhet som enligt miljöbalken eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av balken kräver tillstånd eller anmälan är enligt 33 kap. 1 § miljöbalken skyldig att bidra till försäkringarna. Storleken på bidragsskyldigheten är knuten till avgiften för tillsyn enligt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Det är cirka 5 000 verksamhetsutövare som bidrar till försäkringarna.

De bidragspliktiga har bildat en förening, Föreningen för miljöskadeförsäkring (betalarföreningen). I enlighet med betalarföreningens önskemål har föreningen själv svarat för upphandlingen av försäkringarna. Reglerna om offentlig upphandling har inte ansetts tillämpliga vid upphandlingen. Svenskt Näringsliv sköter betalarföreningens administration.

Någon officiell redovisning av avgiftsuttaget och kostnaderna för försäkringarna finns inte. Enligt de uppgifter som Miljöansvarsutredningen har fått uppgick den avgiftsfinansierade kostnaden för miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen för åren 1999–2002 till 20 miljoner kronor per år. År 2003 sjönk kostnaden till cirka 10 miljoner kronor per år. I samband med den senaste upphandlingen minskade avgiftsuttaget till drygt 7 miljoner kronor per år (miljöskadeförsäkringen svarar för drygt 30 procent). För att finansiera miljöskadeförsäkringen de första tio åren uttogs sammanlagt 250 miljoner kronor i avgifter. Under samma tid gjordes en enda utbetalning från försäkringen. Den utbetalningen uppgick till 6 025 kronor.

5 Avskaffande av miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen

Regeringens förslag: Bestämmelserna i 33 kap. miljöbalken om miljöskadeförsäkring och saneringsförsäkring upphävs.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt promemorians förslag eller inte haft några synpunkter. Bl.a. *Svenskt Näringsliv*, *Jernkontoret* och *Plast- och kemiföretagen* har betonat att försäkringarna inte bygger på principen om att förorenaren betalar. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Uppsala universitet* har påpekat att villkoren för utbetalning av medel bör breddas och att samtidigt anslagen för sanering bör ökas. *Naturvårdsverket* har föreslagit att ersättning ska kunna utgå i så kallade förvaringsfall. *Sveriges Kommuner och Landsting* har framfört dels att ersättningsmöjligheten bör omfatta utredning och åtgärder för att förebygga allvarliga miljöskador, dels att ersättningsmöjligheten inte bör begränsas till brådska fall. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har framfört att om saneringsförsäkringen avskaffas är det tänkbart att möjligheten i 16 kap. 3 § miljöbalken att kräva att verksamhetsutövaren ställer säkerhet kommer att användas i ökad omfattning.

Ett antal myndigheter och kommuner har avstyrkt förslaget och framfört att en sådan myndighetslösning som Miljöansvarsutredningen föreslagit är att föredra. Flera remissinstanser, bl.a. *Statskontoret*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Lunds universitet* och *Statens geotekniska institut* har pekat på vikten av att ha kvar en ordning där verksamhetsutövarna, inte det allmänna, bekostar handräckningsåtgärder.

Avesta kommun har framfört att det på grund av den nu rådande finansiella krisen finns risk för ökade handräckningskostnader och att pågående saneringsarbeten därför kan bli lidande.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har framfört att det bör finnas en plan eller beredskap för hur katastrofliknande miljöskador bör hanteras.

Försäkringsförbundet har avstyrkt att försäkringarna avskaffas utan att ersättas med ett alternativ och bl.a. framfört att miljöansvarsdirektivet kan innebära att EU-krav på obligatorisk försäkring införs. Även *Försäkringsjuridiska föreningen* har påtalat att ett avskaffande av försäkringarna går tvärt emot trenden i Europa och i resten av världen.

Endast ett fåtal remissinstanser har specifikt berört frågan om miljöskadeförsäkringens avskaffande. *Uppsala universitet* har framfört att det mot bakgrund av katastrofer som t.ex. den i Teckomatorp bör övervägas om det bör finnas en möjlighet för enskilda att i kvalificerade fall ansöka om bidrag från förordningen (2004:100) om statsbidrag till åtgärder för avhjälpande av föroreningskador. *Helsingborgs kommun* har anfört att i stället för att avskaffa miljöskadeförsäkringen bör ersättningsmöjligheterna vidgas. *Försäkringsförbundet* har påpekat att promemorian inte anger hur människor som på grund av miljöskadeförsäkringens avskaffande inte får någon ersättning ska hantera sin situation.

Skälen för regeringens förslag

Förutom det låga utnyttjandet av försäkringarna har Miljöansvarsutredning även ifrågasatt organisationen av försäkringarna, främst upphandlingsförfarandet, hur försäkringsvillkoren förhandlas fram, brister i möjligheterna till överprövning och bristen på insyn i de privata rättssubjekt (betalarföreningen, försäkringsmäklaren och försäkringsgivaren) som i praktiken skött hela verksamheten på egen hand. Enligt Miljöansvarsutredningen synes det inte ha förekommit den kontroll och redovisning av verksamheten som en med allmänna avgiftsmedel finansierad verksamhet borde kräva.

Miljöansvarsutredningen föreslog att ett ersättningssystem ska finnas kvar med en annan organisation. Utredningen föreslog i första hand att försäkringslösningen ersätts med en ersättningsordning hanterad av Naturvårdsverket eller Sveriges geologiska undersökningar, SGU. Fördelarna med en sådan ordning är enligt utredningen att skaderegleringen då skulle – under offentlig insyn och med möjlighet till överprövning – kunna skötas med högt ställda krav på rättsäkerhet, fackkunskap, snabbhet och kostnadseffektivitet. Avgiftsmedlen skulle dessutom uteslutande komma till användning för det ändamål för vilket de tas ut. Enligt utredningen kan en sådan myndighetslösning lätt anpassas till ändrade förutsättningar. Det är inte fråga om att staten ska åta sig någon form av försäkringsverksamhet. De skador som uppkommer ska enligt utredningens förslag betalas med avgiftsmedel och räcker inte de redan uttagna medlen ska enligt förslaget skadekostnaden regleras genom avgiftsuttag i efterhand. Utgångspunkten med en myndighetslösning är att avgiftsbetalarna inte ska behöva betala för något annat eller mer än för en reglering av de skador som faktiskt uppkommer, ingen riskpremie för skador som inte uppkommer. Utredningen föreslog i andra hand att försäkringslösningen behålls men att vissa ändringar görs för att förbättra systemet och bredda tillämpningen.

Utredningens förslag fick ett blandat gensvar från remissinstanserna. Överlag ansåg näringslivets branschorganisationer att en försäkringslösning är att föredra framför den av utredningen förordade myndighetslösningen. Flera, bl.a. Svenskt Näringsliv och Företagarna, föreslog att ersättningssystemen ska avskaffas. Flertalet av de myndigheter som yttrat sig har huvudsakligen tillstyrkt att försäkringen omvandlas till ett ersättningssystem hanterat av en myndighet.

Miljöansvarsutredningen utredde inte frågan om att avskaffa saneringsförsäkringen och miljöskadeförsäkringen utan att ersätta dem med en myndighetslösning. Med tanke på den låga användningen av försäkringarna finns det dock anledning att överväga om försäkringarna verkligen svarar mot något behov som ska tillgodoses med allmänna avgiftsmedel. Försäkringarna har olika karaktär och bör bedömas var och en för sig.

Miljöskadeförsäkringen

När det gäller miljöskadeförsäkringen är utnyttjandet av försäkringen påfallande litet. Enligt Miljöansvarsutredningen är det svårt att finna orsaken till detta men utredningen anger att försäkringens begränsning till sak- och personskada kan vara en tänkbar förklaring. Personskador som

kan konstateras bero på miljöskador är få och de skador som träffar miljön är, även om de skulle kunna kallas sakskador, svåra att värdera ekonomiskt och bedöms därför sällan vara värda besväret att försöka få ersättning för. Enligt utredningen kan begränsningen till småföretagare också ha betydelse. Ytterligare en förklaring skulle enligt utredningen kunna vara att ersättning för skadan betalats ut av andra försäkringar och att det därför inte uppstått något behov av att ta miljöskadeförsäkringen i anspråk. I många fall täcker hemförsäkringen sådana skador som kan aktualiseras under 32 kap. miljöbalken. Enligt uppgifter från Försäkringsförbundet täcker dock hemförsäkringen exempelvis normalt inte skada på tomtmark eller byggnad orsakad av sprängnings-, schaktnings-, pålnings- eller spontningsarbete eller förorening av grundvatten med påföljande skada på brunn.

Avsaknaden av anmälda skadefall verkar inte heller bero på att försäkringen är okänd för allmänheten. Enligt uppgifter till utredningen finns det kunskap om försäkringen hos försäkringsbolagen och dessa hänvisar i förekommande fall skadelidande till miljöskadeförsäkringen. Tänkbart är att utredningssvårigheter i kombination med att bevisbördan ligger på den skadelidande (bl.a. beträffande tidpunkten för skadan och skadans händelseförlopp) kan vara anledning till att skadelidande avstår från att göra en skadeanmälan. Det finns dock enligt utredningen inget känt exempel på detta. Den kanske troligaste förklaringen till att försäkringen inte utnyttjas är att det faktiskt inte inträffar fler skador av den typ som miljöskadeförsäkringen är avsedd för och att den primärt ansvarige i förekommande fall tar sitt ansvar.

Miljöskadeförsäkringen synes ha införts av sociala och humanitära hänsyn. Av förarbetena framgår att det bedömdes att skadeståndsregler på miljöområdet kan vara otillräckligt som medel att tillhandahålla ersättning åt den som drabbas av en person- eller sakskada exempelvis därför att det inte kan klargöras varifrån en skadlig förorening härrör (prop. 1987/88:85 s. 198). När en skada uppkommer eller visar sig först efter en längre tid finns det vidare risk för att skadeståndsanspråket har hunnit bli preskriberat. Enligt den nämnda propositionen får man också räkna med att en enskild skadeståndsskyldig i många fall varken har medel att betala skadorna eller något försäkringsskydd mot dessa. Genom miljöskadeförsäkringen skapades därför ett system där den skadelidande som inte kan få ersättning av någon som är ansvarig för skadan ändå kan få ersättning för person- och sakskador.

Miljöansvarsutredningen föreslog ett antal ändringar som är tänkta att bredda tillämpningen och förbättra systemet med miljöskadeförsäkringen. Utredningen föreslog att sakskador som drabbar en enskild i dennes näringsverksamhet ska inkluderas om företaget är ett litet företag för vilket skadan får svåra ekonomiska följder. Därutöver föreslog utredningen att avdraget för självrisk höjs och en ny preskriptionsbestämmelse som innebär att krav på miljöskadeersättning ska framställas inom tre år från att den skadelidande fått veta att anspråket kan göras gällande.

Det är tveksamt om de förändringar av miljöskadeförsäkringen som Miljöansvarsutredningen föreslog skulle komma att öka utnyttjandet av försäkringen.

Enligt Miljöansvarsutredningen bör det övervägas om miljöskadeförsäkringen verkligen svarar mot något behov som ska tillgodoses med all-

männa medel (SOU 2007:21 s. 208). Det som främst talar för att försäkringen bör avskaffas är den blygsamma användningen. Risken för sådana skador som miljöskadeförsäkringen var tänkt att hantera finns visserligen kvar, dvs. det är tänkbart att någon lider en sakskada t.ex. på grund av ett schaktningsarbete på en intilliggande fastighet och att den drabbade inte kan få ersättning från hemförsäkringen eller från skadevållaren eller skadevållarens ansvarsförsäkring. Under de 20 år sedan miljöskadeförsäkringen infördes har dock endast ett mycket begränsat antal liknande fall aktualiserats. Erfarenheten säger således att sådana situationer, tvärt emot det man tycks ha förutsett när försäkringen infördes, inträffar mycket sällan. Det finns heller inget som talar för att den aktuella skadetyper kommer att öka – snarare tvärtom. Medvetenheten om säkerhetsfrågor och miljörisker har ökat sedan 1980-talet då miljöskadeförsäkringen arbetades fram.

Det som möjligtvis talar mot att avskaffa miljöskadeförsäkringen är att försäkringen också tar sikte på preskriberade skador som ännu inte gett sig till känna. Sannolikheten för att behovet blir större i framtiden är dock låg, eftersom slutsatsen av 20 år med miljöskadeförsäkringen är att preskriberade skador inte är ett stort problem.

Sammantaget är det inte rimligt att de verksamhetsutövare som bedriver miljöfarlig verksamhet ska betala och staten organisera en ersättningsordning som används i så liten utsträckning. Miljöskadeförsäkringen bör därför avskaffas. Om det i ett senare skede visar sig att utvecklingen blir en annan än den som nu förutses, dvs. om person- och sakskador som faller under 32 kap. miljöbalken ökar och de skadelidande inte kan få ersättning, kan någon form av ersättningssystem övervägas på nytt.

Saneringsförsäkringen

När det gäller saneringsförsäkringen verkar det enligt miljöansvarsutredningen inte vara en brist på saneringsfall som gjort att försäkringsersättningar inte betalats ut i någon större utsträckning. Från utövare av tillsyn enligt miljöbalken har i stället framhållits att snäva begränsningar av vissa försäkringsvillkor och en alltför sträng tillämpning av villkoren gjort det svårt att få medel från försäkringen och att detta ibland lett till att tillsynsmyndigheterna inte ansett det mödan värt att ansöka om ersättning. Enligt miljöansvarsutredningen synes kritiken framförallt ha gällt försäkringens begränsning av ersättningsbara saneringsåtgärder (SOU 2007:21 s. 22).

Miljöansvarsutredningen föreslog ändringar även när det gäller saneringsförsäkringens ersättningsregler, främst att tillämpningsområdet vidgas till att omfatta utredningar och avhjälpande åtgärder enligt 10 kap. miljöbalken och åtgärder till förebyggande av överhängande hot om miljöskada. Detta innefattar avhjälpandeansvaret enligt miljöansvarsdirektivet för allvarliga miljöskador på vatten och på den biologiska mångfalden av särskilt skyddade arter och livsmiljöer. På samma sätt som när det gäller miljöskadeförsäkringen är det tveksamt om de ändringar som Miljöansvarsutredningen föreslog skulle komma att i någon större utsträckning förändra användningen av försäkringen.

Enligt miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* ska samtliga förorenade områden som innebär akuta risker vid direkt exponering och sådana förorenade

områden som i dag, eller inom en nära framtid, hotar betydelsefulla vattentäkter eller värdefulla naturområden vara utredda och vid behov åtgärdade vid utgången av 2010. Åtgärder ska under åren 2005–2010 ha genomförts vid så stor andel av de prioriterade förorenade områdena att miljöproblemet i sin helhet i huvudsak kan vara löst allra senast år 2050 (prop. 2004/05:150 s. 67). Sedan 2004 avsätts i statsbudgeten cirka 500 miljoner kronor per år för sanering av förorenade områden. Detta anslag disponeras av Naturvårdsverket. Vissa skador kan vara ersättningsberättigade både under det statliga anslaget och saneringsförsäkringen men för äldre skador är statliga bidrag enda möjligheten eftersom ersättning ur saneringsförsäkringen inte kan betalas för skador som uppstått före den 1 juli 1989. Från statliga bidrag ska räknas av medel som erhållits genom saneringsförsäkringen.

Saneringsförsäkringen har använts i något högre utsträckning än miljöskadeförsäkringen även om användningen inte kan anses som annat än låg. I snitt har det från försäkringen utbetalats cirka 1 miljon kronor om året. Det nuvarande finansiella läget kan, som Avesta kommun har påpekat, leda till fler konkurser och handräckningskostnaderna lär då öka. Även med hänsyn till en sådan ökning är det inte motiverat att behålla ett särskilt system för handräckningskostnader. De medel som utbetalas från saneringsförsäkringen är mycket begränsade jämfört med de betydande medel som avsätts i statsbudgeten för sanering. Till detta kommer att saneringsförsäkringen för de verksamhetsutövare som betalar till försäkringen innebär en ekonomisk kostnad och en administrativ börda.

Mot bakgrund av detta bör handräckningskostnader täckas av allmänna medel och saneringsförsäkringen upphävas. Förslaget är ingen ny ordning utan en återgång till det som gällde innan saneringsförsäkringen infördes då de s.k. handräckningsfallen endast finansierades över statsbudgeten.

Enligt artikel 14 i miljöansvarsdirektivet ska medlemsstaterna vidta åtgärder för att främja att lämpliga ekonomiska och finansiella aktörer utvecklar instrument och marknader för ekonomisk säkerhet i syfte att verksamhetsutövarna ska kunna utnyttja finansiella garantier för att fullgöra sitt ansvar enligt direktivet. Kommissionen ska före den 30 april 2010 lägga fram en rapport som rör frågan om ekonomisk säkerhet. Mot bakgrund av rapporten och en utvidgad konsekvensanalys ska kommissionen, om det är lämpligt, föreslå ett system för harmoniserad obligatorisk säkerhet. Försäkringsförbundet har påpekat att ett avskaffande av försäkringarna inte ligger i linje med denna bestämmelse i miljöansvarsdirektivet.

Det är osäkert om kommissionens rapport kommer att mynna ut i ett förslag som innebär krav på obligatorisk försäkring eller någon annan ekonomisk säkerhet. Än mer osäkert är om den svenska saneringsförsäkringen med dess konstruktion med subsidiärt ansvar skulle kunna behållas inom ramen för en europeisk ordning. Dessutom är det inte heller önskvärt att behålla saneringsförsäkringen i dess nuvarande form, eftersom den inte har fungerat tillfredsställande.

Likt flera av remissinstanserna anser regeringen att det är viktigt att verksamhetsutövarna står kostnaderna för sanering som de orsakat och med beaktande av utvecklingen inom EU kommer regeringen att bevaka frågan om hur man kan ordna alternativa, välfungerande försäkringslös-

ningar som på ett bättre sätt än i dag ger uttryck för principen att det är förorenaren som ska betala.

Katastrofskador

När det gäller saneringsförsäkringen finns risken för s.k. katastrofskador – liknande den som inträffade i BT Kemi i Teckomatorp på 1970-talet – och de mycket dyra saneringsprojekt som sådana skador kan leda till. Utan de nuvarande sanerings- och miljöskadeförsäkringarna skulle en sådan skada kunna tära hårt på statsbudgetens medel för saneringsprojekt och kunna innebära att skadelidande inte får ersättning för sina person- eller saksador. Enligt regeringens mening bör man, om en katastrofskada inträffar, i det enskilda fallet överväga om ytterligare medel behöver tillskjutas saneringsanslaget och om ersättning av allmänna medel ska kunna utbetalas till skadelidande som inte på annat sätt kan få ersättning för sina person- och saksador.

6 Ikraftträdande

Den nuvarande försäkringsgivaren avseende miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen är Zurich Insurance plc. (Ireland), Filial Sverige. Försäkringsgivaren har åtagit sig att tillhandahålla försäkringarna till och med den 31 december 2009. Lagändringen bör träda i kraft vid utgången av år 2009.

7 Konsekvenser

Som Miljöansvarsutredningen beskrivit har miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen inte tillämpats i någon högre utsträckning och ersättningssystemet har även varit förenat med flera brister bl.a. i fråga om insyn. I lagrådsremissen föreslås att försäkringarna avskaffas. Alternativa lösningar hade varit att behålla försäkringarna eller att införa en ersättningsordning hanterad av en myndighet i enlighet med Miljöansvarsutredningens förslag.

De som berörs av ändringen är främst de som bedriver en miljöfarlig verksamhet som enligt miljöbalken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken är tillståndspliktiga eller anmälningspliktiga. Det är dessa som enligt 33 kap. miljöbalken är bidragsskyldiga till försäkringarna. Avgiften uppgår till sju procent av tillsynsavgiften beräknat utifrån kostnaden för länsstyrelsens tillsyn oavsett vem som faktiskt bedriver tillsynen. Tillsynsavgiften varierar utifrån vilken typ av verksamhet som bedrivs och uppgår exempelvis för produktion av sulfat- och sulfatmassa till 150 000 kronor och för verksamhet som avser beredning eller konservering av bl.a. frukt till 52 000 kronor. Det innebär en avgiftsskyldighet till miljöskade- och saneringsförsäkringen med 10 500 kronor respektive 3 640 kronor. Staten eller en kommun i egenskap av verksamhetsutövare betalar en lägre avgift. Den lägsta avgift som ska be-

talas är dock 400 kronor. I dagsläget är det cirka 5 000 verksamhetsutövare som betalar till försäkringarna.

För bidragsskyldiga verksamheter kommer ändringarna att innebära en ekonomisk lättnad eftersom avgiftsskyldigheten avskaffas. Ändringarna innebär även en administrativ lättnad i och med att administrationen kring betalningen av avgiften bortfaller. Enligt Nuteks mätningar av administrativa kostnader tar det tre minuter att betala en faktura. Med utgångspunkten att betalningen sköts av en anställd med en lön på 266 kronor i timmen blir den administrativa besparingen drygt 13 kronor när någon faktura för miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen inte längre behöver betalas. Företagens totala hanteringskostnad för fakturor avseende miljöskade- och saneringsförsäkringarna överstiger sannolikt detta standardbelopp, då försäkringen genom sin ovanliga konstruktion har föranlett många frågor och merarbete i berörda företag. Om något av de alternativa förslagen valts hade bidragsskyldigheten kvarstått med oförändrade administrativa kostnader.

Även kommuner och länsstyrelser berörs av förslaget. Enligt 33 kap. 4 § miljöbalken ska försäkringsgivaren göra en anmälan till tillsynsmyndigheten om bidrag till miljöskadeförsäkringen eller saneringsförsäkringen inte har betalats inom trettio dagar efter anmaning. Tillsynsmyndigheten får förelägga den betalningsskyldige att vid vite fullgöra sin skyldighet. Denna uppgift för tillsynsmyndigheten att "driva in" obetalda avgifter bortfaller när försäkringarna avskaffas. Enligt uppgifter från Sveriges Kommuner och Landsting bygger det nuvarande försäkringssystemet även på att tillsynsmyndigheterna årligen gör en sammanställning över tillstånds- och anmälningspliktiga miljöfarliga verksamheter. Dessa sammanställningar överlämnas till den som administrerar försäkringarna som underlag för kommande debiteringar. Även denna uppgift bortfaller om försäkringarna avskaffas.

Avskaffandet av miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen beräknas inte få några effekter i övrigt för företags arbetsförutsättningar eller konkurrensförmåga.

När det gäller saneringsförsäkringen är syftet med förslaget att allmänna medel i fortsättningen ska täcka handräckningskostnader. Detta ska dock rymmas inom befintliga anslag för sanering. För länsstyrelser som söker bidrag innebär förslaget en förenkling eftersom nu alla medel för sanering söks från Naturvårdsverket. För Naturvårdsverket innebär förslaget att ansökningar om medel för att täcka handräckningskostnader nu också ska hanteras vilket kan innebära ett visst merarbete. Eventuella ökade kostnader som detta kommer innebära ska rymmas inom befintliga anslagsramar.

Avskaffandet av saneringsförsäkringen bedöms inte få några negativa konsekvenser för miljön. Miljöskadeförsäkringen avser endast person- och saksador och har således ingen betydelse för miljön.

Miljöansvarsutredningens lagförslag

Här återges Miljöansvarsutredningens lagförslag i de delar som avser miljöskadeförsäkringen och saneringsförsäkringen.

Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

12 §

Överklagbara domar eller beslut får överklagas av

1. den som domen eller beslutet angår, om avgörandet har gått honom eller henne emot,

2. en lokal arbetstagarorganisation som organiserar arbetstagare i den verksamhet som avses med beslutet, såvitt avser domar och beslut i frågor om tillstånd till miljöfarlig verksamhet,

3. en central arbetstagarorganisation enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, motsvarande organisation på arbetsgivar- sidan samt en sammanslutning av konsumenter, såvitt avser beslut som en länsstyrelse eller en central förvaltningsmyndighet har meddelat med stöd av bemyndigande enligt 14 kap., förutsatt att beslutet inte avser ett särskilt fall, och

3 a. en branschorganisation eller annan liknande sammanslutning av företagare som är skyldiga att betala avgifter enligt 33 kap. 3 §, såvitt avser beslut om ersättning enligt 33 kap. 1 eller 2 § som Beslutsmyndigheten har meddelat enligt förordningen (0000:00) om ersättning i vissa fall för skador och verkställighetskostnader enligt miljöbalken, och

4. den myndighet, kommunala nämnd eller annan som enligt vad som är särskilt föreskrivet i balken eller i föreskrifter meddelade med stöd av balken har rätt att överklaga.

Denna paragraf innebär inte någon inskränkning av rätten att överklaga enligt bestämmelser i rättegångsbalken.

33 kap.**1 §**

För ersättning i vissa fall till den som har lidit skada som avses i 32 kap. och för betalning av kostnader som har uppkommit vid tillämpning av 26 kap. 17 eller 18 § skall om kostnaden är hänförlig till miljöfarlig verksamhet, det finnas miljöskadeförsäkring och saneringsförsäkring med villkor som har godkänts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Den som utövar miljöfarlig verksamhet som enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken kräver tillstånd eller anmälan skall bidra till försäkringarna med belopp som framgår av tabeller som har godkänts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Beloppen skall betalas i förskott för kalenderår.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

Miljöskadeersättning skall, enligt regeringens närmare föreskrifter, utgå för sådan person- eller sakskada som medför skadeståndsskyldighet enligt 32 kap. om

1. den skadelidande inte kan få skadeståndet betalt eller rätten att kräva skadestånd är preskriberad eller

2. det inte kan utredas vem som är ansvarig för skadan.

2 §

Från miljöskadeförsäkringen betalas, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning till skadelidande för sådan person- och sakskada som avses i 32 kap. om

1. den skadelidande har rätt till skadestånd enligt 32 kap., men inte kan få skadeståndet betalt eller rätten att kräva ut skadeståndet är förlorad, eller

2. det inte kan utredas vem som är ansvarig för skadan.

Enligt regeringens närmare föreskrifter skall ersättning vidare betalas för verkställighetskostnader avseende utredningar och avhjälpande åtgärder enligt 10 kap. och åtgärder till förebyggande av överhängande hot om miljöskada, om

1. kostnaderna är hänförliga till miljöfarlig eller genteknisk verksamhet

2. de har uppkommit med anledning av att en tillsynsmyndighet har begärt verkställighet enligt

26 kap. 17 § eller meddelat förordnande om rättelse enligt 26 kap. 18 § och

3. den som är ansvarig enligt denna balk inte kan betala.

Ersättning som nu sagts skall dock inte betalas för kostnader som har uppkommit med anledning av räddningsinsatser enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

3 §¹

Från saneringsförsäkringen betalas, enligt vad som närmare anges i försäkringsvillkoren, ersättning för saneringskostnader som har uppkommit med anledning av att en tillsynsmyndighet har begärt verkställighet enligt 26 kap. 17 § eller meddelat förordnande om rättelse enligt 26 kap. 18 §, om den som är ansvarig enligt denna balk inte kan betala. Ersättning som nu sagts skall dock inte betalas för kostnader som har uppkommit med anledning av räddningsinsatser enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Den som utövar sådan miljöfarlig eller genteknisk verksamhet som enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken kräver tillstånd eller anmälan skall genom årliga avgifter bidra till ersättning som anges i 1 och 2 §§.

Avgifterna ska framgå av taxa som har fastställts av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket.

4 §

Om bidrag till miljöskadeförsäkringen eller saneringsförsäkringen inte har betalats inom trettio dagar efter anmaning, skall försäkringsgivaren göra anmälan till tillsynsmyndigheten om betalningsförsummelsen.

Tillsynsmyndigheten får förelägga den betalningsskyldige vid vite att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande får inte överklagas.

¹ Senaste lydelse 2003:781.

Remissinstanserna – Miljöansvarsutredningens betänkande

Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Växjö tingsrätt, Vänersborgs tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Umeå tingsrätt, Domstolsverket, Gentekniknämnden, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Generalläkaren, Försvarets materielverk, Krisberedskapsmyndigheten, Statens räddningsverk, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket, Kammarkollegiet, Statskontoret, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns vattendistrikt, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Luleå tekniska universitet, Statens jordbruksverk, Statens livsmedelsverk, Fiskeriverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Boverket, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Banverket, Vägverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Luftfartsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Sveriges geologiska undersökning, Bergsstaten, Skogsstyrelsen, Verket för näringslivsutveckling, Verket för innovationssystem, Institutet för tillväxtpolitiska studier, Statens järnvägar, Vattenfall AB, Botkyrka kommun, Järfälla kommun, Stockholms kommun, Uppsala kommun, Nyköpings kommun, Habo kommun, Mullsjö kommun, Kalmar kommun, Båstads kommun, Helsingborgs kommun, Hörby kommun, Kristianstads kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Varbergs kommun, Borås kommun, Göteborgs kommun, Tanums kommun, Trollhättans kommun, Falu kommun, Örnsköldsviks kommun, Östersunds kommun, Luleå kommun, Lycksele kommun, Norsjö kommun, Skellefteå kommun, Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Sveriges Kommuner och Landsting, Riksförbundet Enskilda Vägar, Svenska Naturskyddsföreningen, Sveriges advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Lantbrukarnas Riksförbund, LRF skogsägarna, Svenskt Vatten, Svensk Energi, Svenska Petroleum Institutet, Sveriges Försäkringsförbund, Näringslivets regelnämnd, Advokatfirman Åberg & Co AB, AIG Europe S.A., Alrutzy Advokatbyrå AB, BASF Plant Science Sweden AB, Bayer Crop Science, Beijerinstitutet för Ekologisk Ekonomi, Betalarföreningen för miljöskadeförsäkringen, Centrum för biologisk mångfald, Dow AgroSciences Sverige AB, DuPont Sverige AB, Ekologiska Lantbrukarna, Företagarförbundet, Försäkringsjuridiska föreningen, Greenpeace, Lantmännen Bioagri AB, Livsmedelsföretagen, Mannheimer Swartling Advokatbyrå, Marsh AB, Monsanto Crop Sciences Sweden AB, Plast- och kemiföretagen, Skogforsk, Skogsindustrierna, Stockholms hamn AB, Svalöf Weibull, Swed-Bio, Sweden Bio Service AB, Svensk Bensinhandel, Svenska fjärrvärmeföreningen, Svenska Skogsplantor AB, Sveriges jordägareförbund, Sveriges Majsbönder, Swetree Technologies AB, Syngenta Seeds AB, Teknifiköretagen, Willis AB, Världsnaturfonden WWF, Zurich Insurance Ireland Limited, filial Sverige.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 33 kap. miljöbalken ska upphöra att gälla den 1 januari 2010.

Remissinstanserna – promemorian

Riksdagens ombudsmän, Regelrådet, Riksrevisionen, Kommerskollegium, Kronofogdemyndigheten, Generalläkaren, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket, Kammarkollegiet, Statskontoret, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Uppsala universitet, Lunds universitet, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Sveriges geologiska undersökning, Statens geotekniska institut, Verket för näringslivsutveckling, Institutet för tillväxtpolitiska studier, Vattenfall AB, Botkyrka kommun, Järfälla kommun, Stockholms kommun, Uppsala kommun, Nyköpings kommun, Habo kommun, Mullsjö kommun, Kalmar kommun, Båstads kommun, Helsingborgs kommun, Avesta kommun, Hörby kommun, Kristianstads kommun, Lunds kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Kiruna kommun, Malmö kommun, Varbergs kommun, Borås kommun, Gällivare kommun, Göteborgs kommun, Tanums kommun, Trollhättans kommun, Falu kommun, Örnsköldsviks kommun, Östersunds kommun, Luleå kommun, Lycksele kommun, Norsjö kommun, Skellefteå kommun, Sveriges Kommuner och Landsting, Svenska Naturskyddsföreningen, Sveriges advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Lantbrukarnas Riksförbund, LRF skogsägarna, Svenskt Vatten, Svensk Energi, Sveriges Försäkringsförbund, Näringslivets regel-nämnd, AIG Europe S.A., Svemin, Jernkontoret, Sveriges byggindustrier, Betalarföreningen för miljöskadeförsäkringen, Företagarförbundet, Försäkringsjuridiska föreningen, Greenpeace, IT- och telekomföretagen inom Almega, Marsh AB, Plast- och kemiföretagen, Skogsindustrierna, Sveriges jordägareförbund, Teknikföretagen, Willis AB, Världsnaturfonden WWF, Zurich Insurance plc. (Ireland), Filial Sverige.